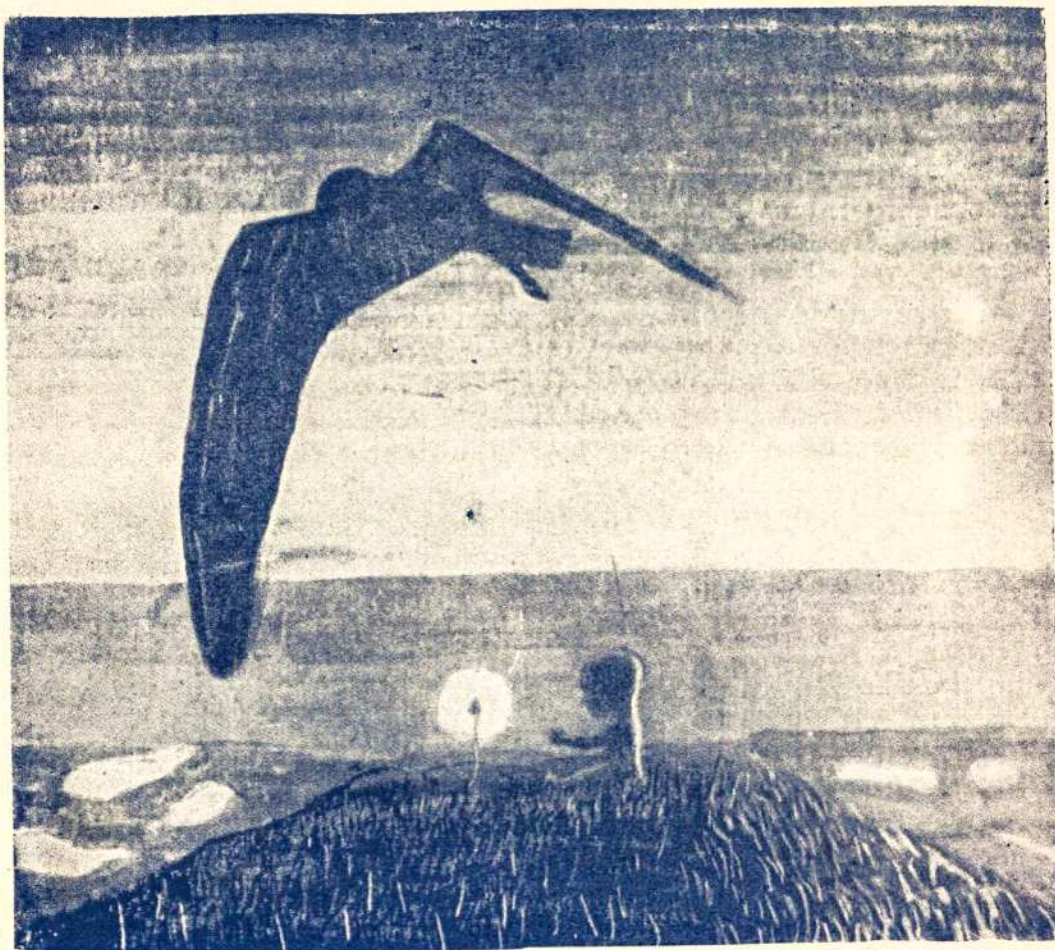

apv

1951

VASARIS

NR. 2

1951 VASARIS Nr. 2

Redaguoja
PRANAS NAUJOKAITIS
Leidžia
LIETUVIŲ KULTŪROS
INSTITUTAS

Prenumerata:

Metams: Amerikoje \$3.00, kitur — \$3.50. Atskiras numeris 30 centų.

Pinigus, užsakymus ir adresų pakeitimus siųsti:

EGLUTĖ, P. O. Box 22, Montello Station, Brockton 68, Mass.

Raštus siųsti ir turinio reikalu rašyti:

Pr. Naujokaitis, 59 So. 3rd St., Brooklyn 11, N. Y.

TAUTA IR LAISVĖ

Vasario mėnuo mūsų tautos istorijoje yra įrašytas stambiomis raidėmis. To mėnesio 16 dieną (1918 metais) buvo paskelbta pasauliui, kad Lietuva vėl ateina į laisvą ir nepriklausomą tautų ir valstybių tarpą.

Tik 22 metus išbuvo nepriklausoma ir atkurta Lietuvos valstybė, bet ir per tą neilgą tautų gyvenime laikotarpį buvo spėta tiek daug padaryti, tiek daug lietuviškų vertybių ir gėrybių sukurti, kad aiškiai galime tvirtinti, jog tik laisvėje tautos tarpsta ir auga, kad tik laisvame gyvenime subręsta ir pasireiškia visoje pilnumoje tautos kūrybinės jėgos ir sugebėjimai.

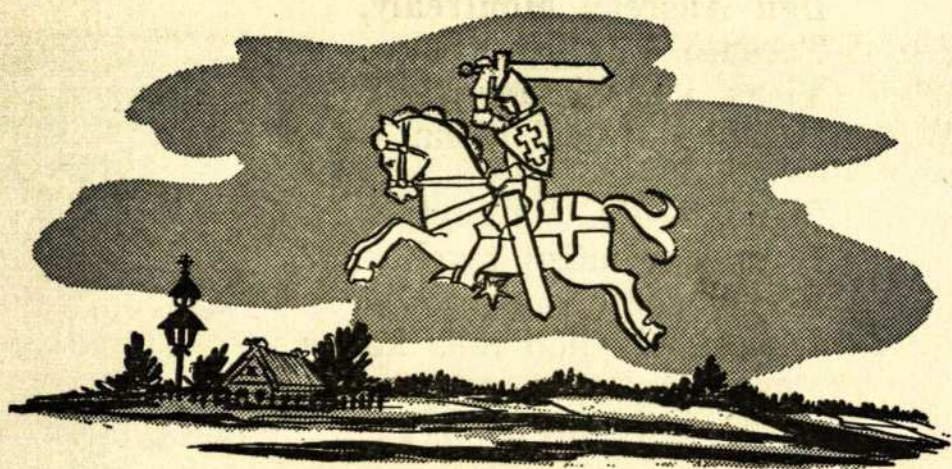
Visur gražiai veikė lietuviškos mokyklos, kuriose mokėsi dešimtys tūkstančių lietuvių. Jos apėmė visas gyvenimo sritis: pradedant pradžios mokykla, baigiant universitetu ir kitomis aukštosiomis ir specialinėmis mokyklomis. Dygo puošnūs rūmai mokykloms, augo ir puošėsi miestai. Kraštas klestėjo ir gamino daugybę ūkinių gėrybių, kurios maitino ir visą eilę užsienio kraštų. Buvo pasiekta tokio gyvenimo lygio, kad padoriam žmogui mūsų tėvynėje buvo ir gražu, ir gera, ir sotu. Bet ypač suklestėjo dvasinė kultūra. Teatrai, knygynai, daugybė laikraščių ir žurnalų, daugybė naujų ir tikrai vertingų bei įdomių knygų, visoki meniniai parengimai, dainų šventės, meno parodos — tai svarbiausi tautinės kultūros židiniai.

Per tuos nepriklausomo gyvenimo metus mūsų tauta spėjo pilnai subręsti savarankiškam kultūriniam ir valstybiniam gyvenimui. Būdami už Tėvynės ribų, supraskime savo pareigą pažinti lietuvišką kultūrą ir išsaugoti sveiką ir gyvą lietuvišką dvasią!

EGLUTĖ — THE LITTLE FIR. Magazine for children. Published monthly, except during July and August, by the Lithuanian Cultural Institute. Editor: P. Naujokaitis, Brooklyn, N. Y. Office of Publication, P. O. Box 22, Brockton 68, Mass. February, 1951. Vol.2, No. 2. Subscription: \$3.00 yearly. Outside U. S. A. — \$3.50 yearly. Single copy 30c.

Entered as second-class matter at the post office at Brockton, Mass

POSTMASTER: PLEASE SEND FORM 3578 P. O. BOX 22, BROCKTON 68, MASS.

LIETUVOS VAIKAI

VYTĖ NEMUNĖLIS

Platus pasaulis, maža vietos
Vaikam be tėviškės savos,
Kur panemunės, kur gėlėtos,
Kur žydi žemė Lietuvos.

Platus pasaulis, miestai gražūs,
Namai jų kyla lig dangaus. —
Benamiui siauras jis ir mažas,
Širdis namie teatsigaus.

Vytukui New Yorkas — ne Vilnius,
Čikaga Algiui — ne Šiauliai,
Gilus Atlantas, šaltos vilnys
Ir skaudūs saulės spinduliai.

Plačiuos plataus pasaulio plotuos
Vaikai be motinos vienos.
Arūnas bėga iš Bagotos
Kasnakt į tėviškę sapnuos...

Ramunė, Algirdas, Nijolė,
Jūratė, Rimantas, Dalia —
Visi mes seserys ir broliai
Su meile tėviškės gilia.

**Ilgu Aušrelei Montrealy,
Toronte Vita vis viena, —
Visus, visus į vieną šalį
Pašauks atėjusi diena:**

**živilę, Dalių, Vytenytį,
Ir mus ir mūsų tėvelius...
Skrisk per padangę, laisvės Vyti,
Ir vesk tėvynėn mūsų kelius.**

T Ė V I Š K E I

STASYS DŽIUGAS

Kančioje išaugus,
Tėviškėle tu,
Šimtmečiais čia buvo
Liūdna ir kartu.

Draskė tavo kūną
Žmonės svetimi,
Pirkdavo tau laisvę
Broliai mirtimi.

Dėl tavęs kovojo
Sūnūs ir kovos.
Daug jų vargsta šiandien
Sibiro laukuos.

Bet tikėk, Tėvyne,
Vėl saulelė švies,
Išblaškytus sūnus
Vėl trimitai kvies.

Vėl laisva tu būsi
Jūroj, sausumoj,
Vėl linksmai dainuosim
Tėviškės lankoj.

Gaudžia trimitai — žygis bus!

Į kovą šaukia jau pulkus!

Tėvynė kelsis vėl laisva,

Nežus per amžius Lietuva!

SAVANORIO SODYBA

ALGIS KALVELIS

Buvo Pirmojo Pasaulinio karo pats vidurys. Frontas jau senokai buvo persirites per Lietuvos žemę. Tik labai tyliais vakarais, ausį pridėjęs prie žemės, galėdavai dar išgirsti labai tolimus patrankų dundėjimus.

Okupantai vokiečiai spygliuotų vielų tvora apsitvėrė artimiausiame nuo mūsų miestelyje. Tik maisto prisirinkti, duoklių iš ūkininkų išplėšti ir stiprių vyrų prisigaudyti, kurie jiems buvo reikalingi darbams Vokietijoje, dažnai iš miestelio pasirodydavo žandariai mūsų kaimuose.

O šiaip buvo tylu ir ramu, net liūdna.

Ir darbai nepaprastai sumažėjo. Didesnių ūkininkų žemės dalis dirvonavo, nes nebuvo ką į arklą ir akėčias kinkyti. Kai kas prsimanė net karvėmis arti ir važiuoti. Bet karvė — vis ne arklys.

— Dar karas nepasibaigė, — sakė ūkininkai, — nežinia dar kas bus! Kad ir kažin kiek dirbsi, vistiek alkstančio vokiečio nepasotinsi. Et, kad sau duonelės užtektų, ir gana.

Vaikai ir augantis jaunimas skurdo be mokyklų ir be jokio šviesos spindulėlio.

Tik Partėnų kaimo žmonės prasimanė darbo. Nors jie jau seniai gyveno vienkiemiuose, o jų trobos nuo vėjų slėpėsi suaugusių sodų užuovėjose, bet galulaukėse esančios pievos dar buvo išdalintos rėžiais, ir tik labai sausą vasarą ten išdžiūdavo balos.

Nusausinkim tas balas, — sakė ūkininkai. — Tai bent ganyklų turėsime. Dabar tik samanos ir viksvos teauga. Juk karas vis tiek kada nors pasibaigs.

Ir šoko partėniškiai kasti griovį. Visą pavasarį iki pat šienapiūtei jie plušo su kastuvais savo laukuose prie griovio darbų.

Kur seniau ėjo sena velėna sužėlęs kaimo ir dvaro laukų rubėžius, dabar buvo išraustas gilus griovys, o ant jo krantų supiltas aukštas žemių pylimas.

Kai griovio galas pasiekė pakalnėje esantį upelį, juo papliupo tekėti drumzlinas balų vanduo. Stovėjo su kastuvais ant kranto žmonės ir žiūrėjo į tekantį vandenį. Jie džiaugėsi savo pabaigtu darbu, lyg su vandeniu tekėtų jų pačių gyvenimo viltys ir ateities svajonės.

Tačiau to griovio istorija dar čia nesibaigia.

Beveik kasdieną iš Partėnų vienkiemių ant griovio pylimo prigužėdavo vaikų. Net ir paaugliai pusberniai čia susirasdavo pramogų: tai grumstais pasimušti, tai senoje dvaro dobilienoje ritiniu pažaišti. Netrukus čia prasidėjo atsirasti ir už dirvonuojančių dvaro laukų, anapus upelio, esančio Vaitkupių kaimo vaikai ir pusberniai.

Tų dviejų kaimų pusbernių buvę taikūs santykiai prie šio griovio pamažu išaugo į karo padėtį. Atsitiktinės muštynės grumstais ilgai niui pavirto nuolatinio karu su mūšiais, pralaimėjimais, pasitraukimais ir net tam tikra karine teise ir sutartimis.

Partėnų vyrukai buvo arti savo sodybų, o ant savo kiemo ir gaidys, sako, esąs narsus. Bet vaitkupiškiai buvo stipresni ir suaugesni.

Iš velėnų partėniškiai pasistatė pilį. Žinoma, kokia buvo ta jų pilis! Apvalios formos siena su žvalgybos skylėmis ir durimis iš kaimo pusės. Pilies viduje įsmeigta kartis iškėlė ir gynėjų vėliavą.

Vaitkupių vyrukai savo tvirtovę įsitvirtino nudegusioje dvaro pirtyje, kurioje seniau mindavo linus ir kurios griuvėsiai stūksojo netoli jų kaimo laukų.

Puoląs priešas visada stengėsi paimti vėliavą.

Karo įkarštyje į darbą būdavo paleidžiami ne tik sukietėje grumstai, bet net plytgaliai ir akmeniukai. Pramušta galva, nubalnota nosis ar pamėlynavęs antakis buvo kasdieninis reiškiny. Bet kai kada pasitaikydavo ir įlaužtas šonkaulis bei išsukta ranka. Jaunimo energija išvirto į pyktį ir neapykantą.

* * *

Bėgančio laiko srovė keičia įvykius ir žmonių norus bei mintis. Karas ėjo į galą. Okupantas silpo. Per visą Lietuvos kraštą nuskambėjo linksma ir jaudinanti žinia, kad Lietuva bus laisva ir nepriklausoma.

Partėnų ir Vaitkupių kaimo vyrukai vieni stojo prie arklo ir dalgio, o kiti atsisėdo į mokyklos suolą. Iro lietaus ir darganų naikinami pirties griuvėsiai, smuko į žemę tankiai sužėlusi velėnų pilis. Blėso buvęs pyktis ir neapykanta. Tik keletą kartų per metus jie susitikdavo kovos lauke. Tačiau jau tik dėl pramogos, o ne iš pykčio.

Tą pavasarį, kurio ir šiandien po daugelio metų niekaip negaliu užmiršti, per Sekmines dirvonuojančiuose dvaro laukuose paskutinį kartą nužygiavo Partėnų vyrų karo eiseną.

Pirties griuvėsiuose jau plevėsavo iškelta Vaitkupių karo vėliava. Netrukus ji iškilo ir Partėnų pilyje.

— Algi, — tarė man Stankų Juozas, jau visai užaugęs mūsų kaimo vyras, kuris paprastai būdavo vadu kautynėse, — tu, kaip pats jauniausias mūsų kareivis, turėsi pabūti karo pasiuntiniu.

Juozas buvo labai susijaudinęs ir, atrodė, pasiryžęs kaž kokią nepaprastą darbui. Kitaip atrodė ir Atkočių Petras, Šapalų Jokūbas — abu vyresniųjų klasių gimnazistai.

Iškėlęs rankose baltą vėliavėlę, aš prisiartinau prie priešo pilies ir atraportavau visai kariškai.

— Mūsų vadas kviečia jūsų vadą į labai svarbų pasitarimą. Susitikti kalvoje prie upelio!

Po trumpo vadų pasikalbėjimo abiejų priešų vėliavos buvo suvestos ant kalnelio. Vyrai ir pusberniai išklausė ugningų gimnazistų kalbą, kurie sakė, kad tėvynei reikia gynėjų. Skaitė jie valdžios atsisaukimą, priminė ir kunigo pamokslą iš sakyklos. Visa rytų Lietuva priešo rankose, jauni vyrai negalį ilgiau ramiai namuose sėdėti.

Prie iškeltų vėliavų abiejų kaimų vyrai ištiesė savo dešines rankas priesaikai. Po to tylūs ir susimąstę skirstėmės namo.

* * *

Nežinomojo Kareivio kapas Kauno Karo Muziejaus sodelyje

Dažnai naktimis išnykdavo kaimo vyrai iš namų. Iš Partėnų, Vaitkupių... iš visų Lietuvos kaimų rinkosi savanoriai tėvynės ginti. Išėjo Šapalų ir Atkočių gimnazistai, išėjo Stankų Juozas nuo žagrės...

Skambėjo ginklai, g a u d ē, dundėjo patrankos, krito kulkos perverta jauna gyvybė Širvintų, Giedraičių laukuose, krito prie Alytaus, prie Radviliškio, prie Seinų, prie Zarasų...

Tėvynė kėlėsi laisva. Ji kilo naujam gyvenimui, kilo kūrybai ir darbui.

Tik negrižo Petras, negrižo Jokūbas, negrižo keli Vaitkupių vyrai. Keliems jų Alytaus kapinėse stovi cementiniai kryželiai su vardais ir pavardėmis, kiti nežinomųjų kareivių vardais pažymėti. Gal vieno iš jų kūnas ilsisi ir Karo muziejaus sodelyje po nežinomojo kareivio paminklu...

Iš gimnazijos suolo dažnai aš sugrįždavau į savo tėvų mažą vienkiemį prie upelio. Greta mūsų sodybos dvaro žemėje kūrėsi

Veža rąstus savanorio sodybai

savanoris Juozas Stankus. Ant to paties kalnelio, kur aną pavasarį vyrai darė priesaiką, dabar buvo suverstos sienojų krūvos ir stovėjo keli ūkio padargai.

Juozas buvo įsirengęs gyvenamą kambarėlį išsikastame rūsyje: ant šiaudais dengto stogo buvo supilta žemių, asla moliu išplukta. Iš naujai sumūryto dūmtraukio ryto saulėje kilo melsvi dūmeliai. Buvo matyti, kad jau čia žmogaus gyvenama.

— Aš ir žmona esame jauni ir stiprūs, — sakė man Juozas. Tai kas, kad dabar ir pavargti tenka. Rudenį jau turėsime ir trobų pasistatę, o vasarą — kad tik pastogę turi, tai ir gerai. O žemė! Žiūrėk, Algi, kaip ją išpurinau. Nė nepažinsi, kad čia dirvono būta!

Ir iš tikro vasarą Juozo laukuose javai žadėjo gerą derlių. Dirvonavusi žemė dabar norėjo savo purintojui atiduoti šimteriopai.

* * *

Praėjo metų eiseną. Savanorio trobos vis kilo aukštytyn. Pirmiau buvęs gyvenamas namas paverstas į bulvinę, o netoli jo, gražiai vešinėjame jauname sode, iškilo tikras rūmas — raudonu stogu ir puošniu prieangiu. Juozo vaikai jau lankė mokyklą, paskui sėdėjo gimnazijos suole.

Kai iš didelio miesto grįždavau į tėviškę ir atlankydavau Juozo namus, jaučiau kiekvieną kartą kaž kokią jaukią jo namų šilumą,

kuri sklido iš kiekvienos kertės ir iš po jo rūpestingos rankos. Pražilusi jo galva ir palinkę nuo darbo pečiai man įkvėpdavo nepaprastą pagarbą šiam žmogui.

* * *

Šioje vietoje istoriją reikėtų baigti, jeigu nebūtų atėję įvykiai, sukrėtę visą mūsų žemę.

Po daugelio metų vėl sugrįžo į mūsų kraštą priešai, prieš kuriuos anais pakilimo metais kovojo savanoriai.

Juozo Stankaus jie negalėjo pakęsti, nes jis perdaug mylėjo savo žemę, kurią pats savo rankomis buvo išpurenęs.

Užkaltomis durimis vagonai, ilgomis eilėmis sujungti į ešalonus, išvežė Juozą ir jo šeimą į šaltojo Sibiro dykumas.

Tik vyriausio jo sūnaus Vyto tuo tarpu nebuvo namuose. Ir šis liko savam krašte.

Labai stipriomis sargybomis apstatė priešas savo pavergtus kraštus, kad pasaulis nepamatytų, kaip ten žudomos ištisos tautos. Žmonės tą sieną vadina geležine uždanga. Tačiau ir pro ją ateina žinios iš mūsų tėvų krašto.

Tos žinios sako, kad savanorio sodyba karo gaisre sudegė, o jo sodo medžius iškirto priešas, kad nė žymės neliktų, kur stovėta jo sodybos.

Tik Vytautas dar yra laisvas žmogus Lietuvos miškuose. Kartais naktimis jis atvyksta ant savo tėviškės griuvėsių ir po Lietuvos dangaus žvaigždėmis ant kalnelio pakartoja savo tėvo kadaise tartus priesaikos žodžius...

T Ė V Y N E I

LEONARDAS ŽITKEVIČIUS

Aš girdėjau žodį
Padavimo seno,
Kad tu mūsų meilė,
O tėvyne mano!

Aš girdėjau šventą
Pranokėjų šūkį:
O brangi tėvyne,
Mūsų meile būki!

Aš girdžiu ir šiandien
Brolių sutartinę:
Būk tu mūsų meilė,
O brangi tėvyne!

N E I L G A I

GRAŽINA TULAUSKAITĖ - BABRAUSKIENĖ

Liūdna saulutė
Už debesėlių,
Liūdna širdelė
Be Nemunėlio

Ir be gimtųjų
Laukų ir klonių,
Ir be jurginų
Žiedų raudonų.

Praslinks pro saulę
Greit debesėliai,
Mes į tėvynę
Sugrišim vėlei.

Sutiks tėvelis,
Sutiks mamytė,
Ir rūpestėliai
Bus išblaškyti.

Priglaus tėvelis
Apsikabinęs,
Linguos palangėj
Balti jazminai.

Bučiuos mamytė
Susigraudinus,
Žydės daržely
Rausvi jurginai.

Šypsosis saulė
Linksma tarp rūtų,
Visų vargelių
Bus kaip nebūta.

“IŠ PRAEITIES TAVO SŪNŪS TE STIPRYBĘ SEMIA”

V. DRUGYS

Senovės Lietuvoje laisvės kovoms vadovavo kunigaikščiai. Jų garsiuosius vardus visi žinome, jų paveikslus matėme, apie jų didžius darbus knygose skaitėme. Taip pat skaitėme ir apie narsumą ir drąsą senųjų lietuvių, kurie verčiau mirtį pasirinkdavo, negu nelaisvę ir vergiją.

Tačiau ne tik senovės Lietuva turi didvyrių, iš kurių garsių darbų dabarties kančiose galėtume stiprybės semtis. Jų nemaža buvo ir tais laikais, kai Lietuva jau buvo laisvės netekusi, kai ji dėl laisvės kovojo. Tai visa eilė mūsų rašytojų, veikėjų, knygnešių; paskui ateina savanoriai kariai, kurie ginklu rankoje iškovoja Lietuvai Nepriklausomybę. Šiandien Lietuvoje dėl laisvo žmogaus kovoja “miško broliai”. Tikrai Lietuva ir praeityje ir dabartyje yra didvyrių žemė! Iš jų darbų turime dabarčiai ir ateičiai stiprybės semtis.

Kai Lietuva kentėjo rusų caro valdžios priespaudoje, žymiausi kovotojai dėl Lietuvos laisvės buvo Jonas Basanavičius, Vincas Kudirka, Maironis, Vaižgantas ir kiti to meto Lietuvos šviesuoliai. Iš jų darbų ir kovų spindi didelė tėvynės meilė ir pasiaukojimas. Ši kartą pakalbėsime plačiau apie didįjį mūsų kovotoją dėl Lietuvos laisvės, apie Lietuvos himno autorių.

VINCAS KUDIRKA

Buvo vėlybas vakaras. Nau-miestis, nedidelis miestelis pačioje Paprūsėje, jau seniai miegojo. Visur buvo tamsu, tik viršum Kraševskienės krautuvės, antrojo aukšto lange spinksojo šviesa. Mažame ir skurdžiame kambarėlyje, palinkęs ant knygomis apkrauto stalo, rašė vidutinio amžiaus vy-

ras. Įdubusios krūtinės ir ligūstai liesas, jis kartkartėmis sunkiai atsikosėdavo, ir tik akys, giliai įkritusios pajuodusiame veide, švytėjo ryžtinga ugnimi. Tai buvo Vincas Kudirka, “Varpo” redaktorius ir pati jo siela.

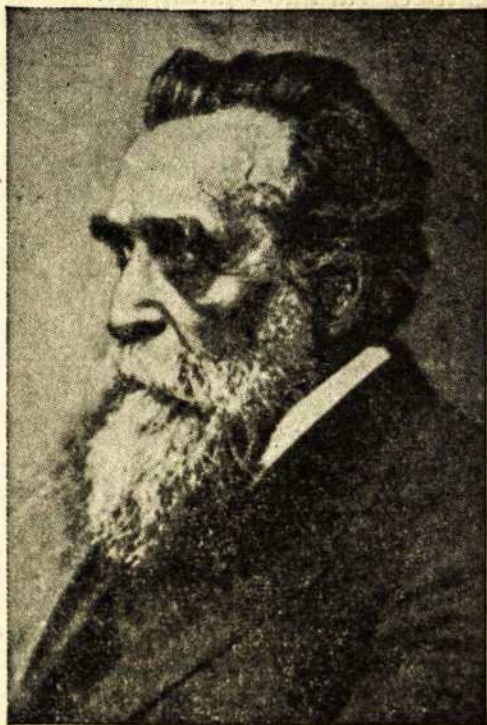
Vincas Kudirka —
Lietuvos Himno autorius

Maironis - didysis lietuvių tautinio atgimimo dainius.

Užgims darbai,
Prašvis laikai,
Pakils jauna tėvynė.

Maironis

Jonas Basanavičius - lietuvių tautinio atgimimo vadas, "Aušros" įsteigėjas.

Kaip aušrai auštant nyksta ant
žemės nakties tamsybė, o kad taip jau
prašvistų ir Lietuvos dvasia!

J. Basanavičius

Staiga jis pakėlė galvą ir sukluso: nakties tyloje pasigirdo žingsniai. Gal tai tik šiaip sau praeivis, bet gal "jie"?... Iš tikrųjų nebijojo jis jų, rusų žandarų. Apačioje durys buvo tyčia visada rakinamos, o kol jie prisibels jau įmigusią šeimininę, jis spės ant stalo stovinčios žvakės liepsnoje sudeginti ploną popieriaus lapą su rašomuoju straipsniu "Varpui". Bet pagaliau, juk, ko jam caro žandarų bebijoti, nes džiova buvo jau jį nebeištrūkstamai sučiupusi savo kaulėta ranka. Tik gaila jam buvo tautinio darbo, kuriam taip stigo pasiaukojusių darbininkų. Gal jau greitai kiti turės stoti jo vieton, — ir Kudirka mintimi pakartojo savo eilėraščio posmą:

Jeigu audra ištikus verstų stulpą vieną
Iš tų, kurie prilaiko jūsų namo sieną,
Namas negrius — iš baimės jūs neišsilakstykit,
Tik vieton ano stulpo tąją pačią dieną
Tuoį kitą statykit.

Vėlybojo praeivio žingsniai nutolo, bet Kudirka liovėsi rašęs. Jis padėjo plunksną, atsilošė ir susimąstė. Šmėkstelėjo gražios svajonės apie šviesią Lietuvos ateitį, bet daug gausiau užplūdo mintys apie sunkią dabartį. Slėgė Lietuvą rusų valdžia, nežiūrėdama žmonių gerovės, nepaisydama jų norų. Iš svetimos Rusijos atsiųsti "činovnikai" (valdininkai) skriaudė žmones, negalinčius savo kalba net su-

sikalbėti valdžios įstaigose. Kudirka nevieną tokį valdininką kandžiai pašiepė savo aštria plunksna.

Antai "Lietuvos tilto atsiminimuose" skaudžiai pliekė rusus, persekiojusių lietuvišką žodį, o taip pat ir begėdiškai apvaginėjusius Lietuvą; "Viršininkuose" juos pajuokė, pavaizduodamas apskrities viršininką Kruglodurovą, kaip nepaprastą tamsuolį ir nedorėlį — kyšininką, girtuoklį, žmonių išnaudotoją...

Rusų valdžios žiaurumas Lietuvoje itin ryškiai pasirodė per vadinamąsias Kražių skerdynes. 1893 metais žemaičius, beginančius nuo uždarymo savąją Kražių bažnyčią, gubernatoriaus atsivestas įsigėrusių kazokų būrys žvėriškai primušė, daugelį sužeidė, nevieną ir nužudė. Žinia apie tai nuaidėjo visame pasaulyje, o Lietuvoje sukėlė didžiulį pasipiktinimą ir siaubą. "Varpe" Kudirka įtužusiais žodžiais šaukė, drąsiai smerkdamas caro valdžią: "Plaukai ant galvos stoja, kraujas stingsta gyslose, manant apie Kražius... Neužmirškite, kad yra Europoje Maskolija, dirstelėkite į tą šalį, vadinamą Lietuva, vargs-tančią po maskoliumi, o atrasite čia vergų, šaukiančių gailėsiu balsu pagalbos, nekaip tarp laukinių žmonių..... Veltui dairysimės po pasaulį, neužtiksimė jau niekur tokių nežmoniškų faktų, kaip Kražiuos..."

Rusai ne tik spaudė Lietuvą, bet ir buvo užsimoję netgi išnaikinti pačią tautą. Prigužėjo rusų valdininkų, įstaigose visur tik rusų kalba, mokyklos tik rusiškos, lietuviškon žemėn atkeliami rusai kolonistai — visa tai turėjo plėsti rusų įtaką Lietuvoje. Lietuviams buvo uždrausta spausdinti savo knygas įprastomis lotyniškėmis raidėmis. Manyta, kad paplitus rusiškėmis raidėmis spausdintoms knygoms, žmonės ilgai-niui pripras prie rusiškų knygų ir rusų kalbos, o pagaliau ir patys virs rusais. Ir taip prasidėjo ištisus 40 metų užtrukusi (Nuo 1865 iki 1904 metų) spaudos draudimo gadytė.

Caro valdžia tačiau pralaimėjo. Lietuviai spausdinosi knygas Prūsiose ir, nežiūrėdami persekiojimų, slapta gabenosi, platino, skaitė. 1883 metais lietuvių būrelis ten pradėjo leisti pirmąjį tautinės dvasios laikraštį "Aušrą", kuris ne vieną lietuvį, jų tarpe ir Vincą Kudirką, paskatino tautiškai susiprasti. Kelerius metusėjusi "Aušra" sustojo, bet jos vietoje pasirodė nauji lietuviški laikraščiai, taip pat Prūsiose spausdinami. Jų tarpe žymiausias buvo "Varpas", 1889 metais įsteigtas Vinco Kudirkos, tada dar Varšuvos universiteto medicinos fakulteto studento, ir jo draugų.

"Varpas" plačiai skambėjo visoje Lietuvoje, žadindamas tėvynės meilę, šviesdamas žmones, stiprindamas priešinimąsi rusų valdžios norams. "Varpe" per keliolika jo gyvavimo metų yra rašę apie 150 bendradarbių, jų tarpe svarbiausias ir gabiausios plunksnos buvo, be abejo, Vincas Kudirka. Silpnėjant sveikatai, jis metė gydytojo praktiką, plunksnos tačiau nemetė. Net visai paliejęs ir nebekeldamas iš lovos, jis itin daug rašė.

Įspūdingai ryškų jo paveikslą pateikia savo atsiminimuose dr. J. Staugaitis: "Kiek kartų teko man lankytis pas V. Kudirką, visados didžiai susigraūždavau V. Kudirkos išvaizda: ankštam kambarėly lovoje guli sudžiūvęs, kaip šešėlis žmogus, stiprios, milžiniškos dvasios, su degančiomis akimis, ir vis rašo ir rašo."

Sklido po Lietuvą drąsus Kudirkos žodis, nurodydamas ir aiškin-damas žmonėms įvairiausius Lietuvos gyvenimo reikalus, žadindamas tėvynės meilę, guosdamas prispaudime, keldamas ryžtingą priešinimosi

dvasią, svaitydamas karčios pašaipos ir skaudaus pykčio žodžius prieš rusų valdžios savivaliavimą, turtindamas mūsų raštiją gražiais žymiųjų pasaulinės literatūros kūrėjų Šilerio, Bairono ir kt. veikalų vertimais.

Peranksti, dargi net pilnų 41 metų nesulaukusį, pakirto Kudirką mirtis (gimė 1858 m. gruodžio m. 31 d. Paežerių kaime Vilkaviškio apskr.; mirė 1899 m. lapkričio m. 19 d. Naumiestyje, kuris Nepriklausomybės laikais buvo pavadintas Kudirkos Naumiesčiu). Bet net ir po mirties nepaliko rusai jo ramybėje. Rusų policija, nesigėdindama išniekinti kapinių, liepė šaltkalviui iškapoti Kudirkos paminklėlyje įrašytą jo eilėraščio posmą: "Tegu saulė Lietuvos..."

Žinoma, nesunku buvo sunaikinti įrašą paminkle, bet neįstengė caro tarnai užgniaužti tos lietuviškos dvasios, kuri buvo išreikšta tais žodžiais. Ir tartum atsakydama į aną niekšingą darbą, lietuvių tauta tą Kudirkos eilėraštį vėliau pasirinko savo himnu.

Gražus mūsų himnas. Nėra čia pasipūtusio didžiavimosi valstybės galia ar platumu, nėra neapykantos kurstymo ar kruvinos kovos skelbimo kitiems, o yra raginimas dirbti tėvynės naudai ir žmonių gėrybei, yra kilnus troškimas, kad šviesa ir tiesa mūs žingsnius lydetų, kad saulė Lietuvos tamsumus prašalintų, kad Lietuvos meilė degtų mūsų širdyse, kad vardan Lietuvos vienybė žydėtų.

Bolševikinė valdžia uždraudė himną Lietuvoje, įsakydama priimti naują ir svetimą, betgi lietuvių tauta, kol bus gyva ir sieks laisvės, savojo himno nepamirš.

VYTUKAS BUS LIETUVIUKAS

V. JONIKAS

Dievulis geras
Turėjo skalsą,
Kiekvienai tautai
Davė po balsą;

Todėl negriukas
Saviškai kalba,
O lietuviukas
Tur savo kalbą:

Kuria šnekėjo
Seni karaliai,
Pirkliai, artojai,
Kalviai ir staliai;

Kuria mamytė
Dainuot išmokė,
Ir poterėlių
Mane pamokė.

Dievulis myli
Tokį vaikutį,
Kurs lietuviuku
Nori vis būti.

KELIONĖ APLINK LIETUVĄ

Mūsų didysis keliautojas Matas Šalčius, kol buvo gimnazistas, buvo geriausias mokinys klasėje. Baigdamas gimnaziją 1907 metais, jis gavo aukso medalį ir daug dovanų. Mokytojai spėliojo, į kurį Rusijos miestą vyks mokytis tas gabusis vyrukas. Buvo susirūpinęs ir Matas. Tik jis prieš keliaudamas į svetimus kraštus, nusprendė pirmiausia pažinti savo tėvynę.

Jis pardavė gautas dovanas, nusipirko stiprų dviratį ir, pasiėmęs maisto ir reikalingų žemėlapių, leidosi į kelionę aplink Lietuvą. Turėjo daug vargo, bet Lietuvą apkeliavo. Namo sugrįžo sveikas, patenkintas ir laimingas, tvirtai pasiryžęs visur ir visuomet būti lietuviu.

Matas Šalčius tikrai buvo pirmasis toks keliautojas aplink Lietuvą. Neteko girdėti, ar kam kitam pasisekė pasekti Mato pėdomis ir apkeliauti visą Lietuvą. Aš pats dvylika vasarų keliavau po Lietuvą. Visur buvau, daug mačiau, tik į rytinį mūsų tėvynės pakraštį negalėjau nė kojos įkelti, nes tą kraštą su mūsų sostine Vilniumi buvo pagrobę lenkai.

Matas Šalčius visą savo gyvenimą labai mėgo keliones. Jis gerai išmoko keletą kalbų. Pirmiausiai apkeliavo visą Europą, o vėliau aplankė Afriką ir Aziją iki pat Japonijos. Iš tų kelionių sugrįžęs parašė šešias knygas. Jos vadinasi "Svečiuose pas 40 tautų". Praėjusio karo metu jis nuvyko į Pietų Ameriką. Ten bekeliaudamas, susirgo drugiu ir mirė.

Minėdami pirmąją Mato Šalčiaus kelionę, mes nors žemėlapyje apkeliaukime Lietuvą. Tai yra žaidimas.

Žaisti galima vienam, dviem, trimis ar keturiems žaidikams. Kiekvienas pasirenka kitokios spalvos kuokelę. Isigykime ar pasidirkime vieną šešiašonę kaladėlę (vadinamą "kauliuką") su taškučiais nuo 1 iki 6. Meskim ją ant stalo ir žiūrėkim, kiek taškučių yra viršutiniame šone. Kiek taškų atsivers, tiek miestų nukeliausime. Pav., jei atsivers 4, tai pradėję keliauti iš Vilniaus, sustosime Labanore. Po to meta kitas ir sustoja tame mieste, kurį parodo atsivertusių taškų skaičius. Ir taip toliau visi meta iš eilės ir keliauja.

Jei keliaujant pasitaikys sustoti mieste, kurio ratuke įrašyti skaičiai : 6, 8, 13, 15, 21, 26, 31, 36, 39, 42, 45, 49, 54, 59, 61, 65, 73 ir 74, tai darykite, kas piešinėliu nurodyta. Pav., iš 6 pereinama į 70, iš 8 lėktuvu skrendama į 62, bet jei kitas bus lėktuvu išskridęs, tai slidėmis teks grįžti į 4, nes tada nėra kuo skristi. Iš 26 teks traukiniu grįžti į 17. Iš 15 galima parašiotu nusileisti į 18, bet jei tuo

pat laiku kitas bus parašytu išskridęs, tai teks lazda nušokti į 3. 54 išplaukia laivu į pasaulį, vadinasi, iš žaidimo pasitraukia. Baisiausi skaičiai yra 65 ir 73, nes iš 65 reikia nukristi į 29, o iš 73 nukristi į 34. Ką daryti kituose skaičiuose, žaidėjai lengvai patys susiras žemėlapyje. Kelionės pradžia yra Vilniuje, pabaiga — Kernavėje.

Ši kelionė gana sunki. Jos ilgumas yra 2.700 kilometrų! Jei teks grįžti atgal ir vėl iš naujo keliauti, tai ji dar pailgės.

O dabar marš į žygį! Kas po Mato Šalčiaus antrasis apkeliaus apink Lietuvą? Laimingos kelionės!

D. Č

Žymiausios Lietuvos vietovės, pro kurias keliausite.

Vilnius — garbingoji Lietuvos sostinė, Aušros vartai, Gedimino pilis, Vytauto ir Šv. Kazimiero kapai.

Kernavė — pirmoji Lietuvos sostinė.

Kaunas — laikinoji Lietuvos sostinė.

Telšiai — didžiausias Žemaičių miestas. Čia bolševikai kankino lietuvius.

Palanga — kunigaikštienės Birutės tėviškė, gražiausia Lietuvos pajūrio vasarvietė.

Klaipėda — Lietuvos uostas.

Tilžė — Mažosios Lietuvos miestas prie Nemuno. Čia lietuviai spaudino draudžiamas knygas.

Varniai — Žemaičių vyskupų sostinė.

Kražiai — čia caro rusai žiauriai kankino lietuvius, kurie gynė savo bažnyčią ir katalikų tikėjimą.

Ragainė — čia senovėje stovėjo kryžiuočių pilis, iš kurios jie puldinėjo Lietuvą. Spaudos draudimo laikais čia pradėjo eiti pirmasis lietuvių laikraštis "Aušra".

Kudirkos Naumiestis — čia gyveno ir yra palaidotas Vincas Kudirka.

Suvalkai — čia buvo pasirašyta Lietuvos — Lenkijos sutartis, bet lenkai sutartį sulaužė ir užgrobė Vilnių ir rytinę Lietuvos dalį.

Merkinė — čia senovėje stovėjo garsi Lietuvos pilis. Jei skaitei "Dainavos šalies senų žmonių padavimus", tai keliauk toliau.

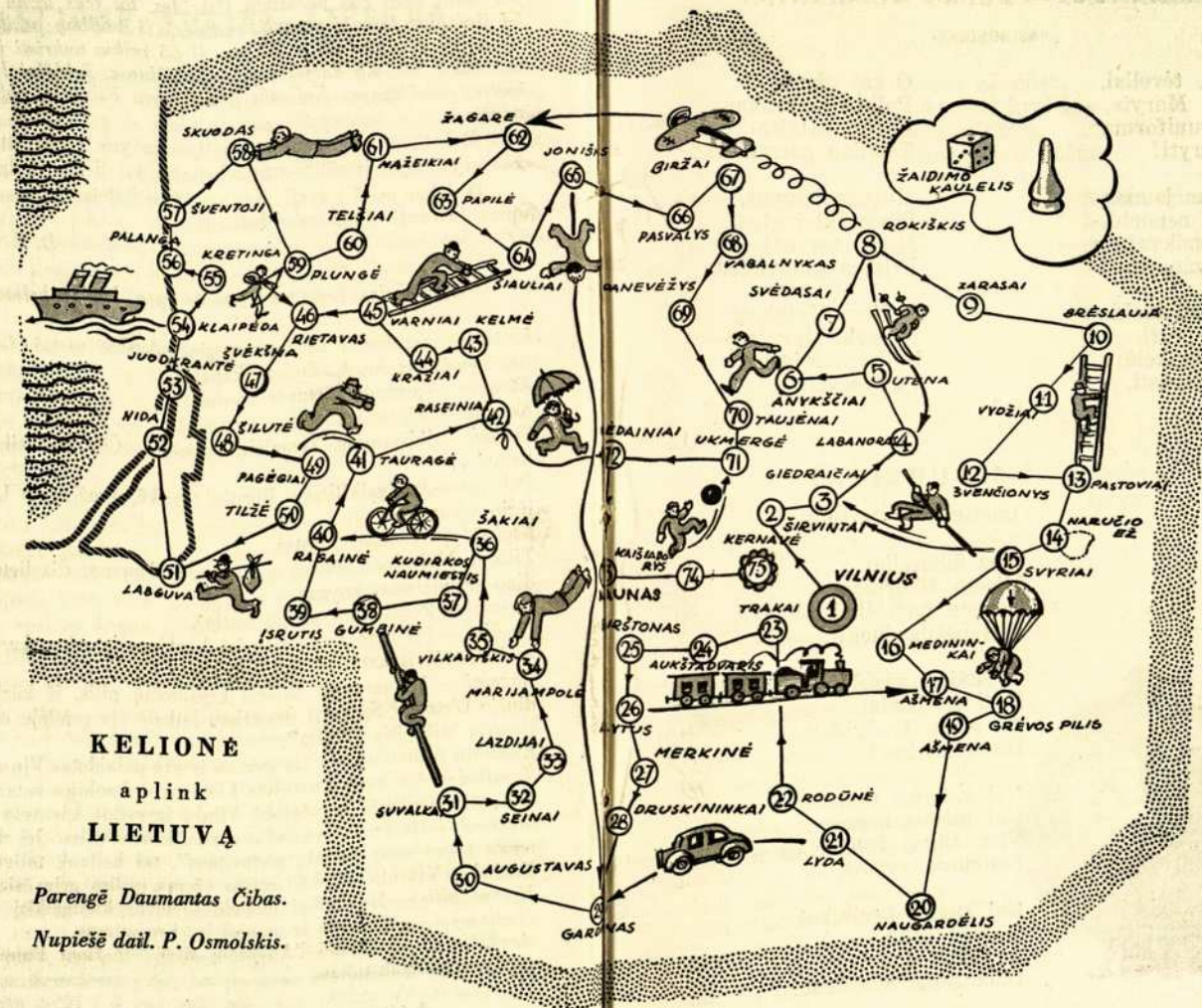
Trakai — Vytauto tėviškė, gražus ežeras, pilies griuvėsiai.

Krėvos pilis — čia lenkai nužudė Lietuvos kunigaikštį Kęstutį.

Medininkai — čia augo ir mokėsi šv. Kazimieras.

Anykščiai — jei skaitei "Anykščių šilelį" ir žinai Puntuką, tai ramiai sau keliauk toliau.

Žaidimo žemėlapi rasi sekančiame puslapyje.

ALGIMANTAS — PULKO MUZIKANTAS

V. JONIKAS

Sudiev, tėveliai,
Vytuk, Maryte, —
Reiks uniforma
Apsidaryti!

Esu dar jaunas,
Šaudyt nenoriu,
Bet muzikantuos —
Tai savanoriu.

Sako, kai moki
Dūdelę pūsti,
Priešo kulkelė
Netokia rūsti.

O kai užgroja
Pulkas nemenkas,
Kariai užtaiso
Taikliau patrankas.

Mušime būgnus,
Pūsime klarnetus,
Neras tėvynėj
Priešas sau vietas.

Sudiev, Vytukai,
Neverk, Maryte, —
Reiks kareivėliu
Pasidaryti!

ŽIBURĖLIAI

LEONARDAS ŽITKEVIČIUS

Žiba žiburėliai
Miesto žiburiuos
Temsta pagirėliai —
Kas bežiburiuos?

Ar kaitri ugnelė,
Motinos kurta,
Ar sesuo žvaigždėlė,
Dievo įžiebta?

Nei kaitrios ugnelės,
Nei mielos mamos...
Vien tiktai žaigždėlės
Languose rymos, —

Kol sugriš broliukai
Iš visų šalių
Ir paskleis pirkelėj
Džiaugsmo spindulių.

DAINIUKAS TREMTINIUKAS

V. JONIKAS

Žinau aš mielą
Lietuvos kraštą
Iš atminimų,
Taip pat iš rašto.

Tenai duonelė
Skaniai rauginta,
Kadais nuo priešų
Brolių apginta.

Mėgau žirgelį,
Veršiuką margą,
Glosčiau šunelį,
Tą kiemo sargą.

Tačiau sugrižo
Priešas ir šaudė,
Vienus išvaikė,
Kitus išgaudė.

Neliko kiemo,
Nei seno draugo,
Svečioj šalelėj
Vienas užaugau.

Kentėjau alkį,
Klausiaus barimų,
Laukiau, o priešas
Vis nenurimo.

Ak, jei sulaukčiau
Tik laisvės rašto,
Grįžčiau į mielą
Lietuvos kraštą!

LOPŠINĖ

GRAŽINA TULAUSKAITĖ

Mik, mažyte, mik ramiai,
Miega paukščiai ir drugiai.

Žiūri iš dangaus mėnulis,
Ar gražiai vaikučiai guli.

Pamatys tuoj pro langelį,
Kas dabar galvutę kelia.

Mik, mažyte, jau vėlu,
Tau giedos daug angelų.

Miki saldžiu miegeliu
Su lėle ir kiškeliu.

MAŽASIS DIDVYRIS

JONAS KUZMICKIS

4 paveikslų vaidinimas vaikams

III PAVEIKSLAS

*Marytės tėvų namų kiemas. Prie stalo stovi kelionės ryšuliai. Viskas išmėtyta, sujaukta. Už stalo sėdi mokytojas, Marytė, Kaziu-
kas ir motina. Laikas nuo laiko girdėti patrankų griausmas.*

MOKYTOJAS. Mes dabar kaip audros blaškomi paukštyčiai. Audra siaučia, vėtros artėja ir žada išdraskyti gimtąjį lizdą. O kiekvieno širdyje tiek daug meilės gimtajam kraštui ir mažam tėviškės lizdeliui, kur buvo kurstoma laimės ugnis. Norisi atsiklaupyti ant žemės, išbučiuoti ją ir atsiprašyti: "Tėvų žeme, atleisk, kad mes nepajėgiame tave ginti! Nesupyk, žeme maitintoja, kad mes negalime tavęs apsaugoti nuo svetimų kojų..."

MOTINA. Aš esu paprasta kaimo moteris ir niekad nekalbėjau tuščių meilės žodžių motinai tėvynei. Tačiau šiandien mano širdyje skausmas ir toks didelis gailesys, kad norėčiau geriau čia, savo kieme, mirti nei dangintis kur kitur. Mano tėvų kapai, bažnyčia, prakaitu aplaistytos dirvos, rūtų darželis, kryžius prie kelio, — ne jau visa turėsiu tikrai palikti?!

MARYTĖ (*glaudžiasi prie motinos*). Mamyt, niekur neikime iš namų! Geriau čia mirkime!

MOTINA. O kad būtų mūsų valia, dukrele! Juk matai, kas darosi. Pabėgėlių kolonos kasdien traukia per sodžių. Trobos dega, laukai granatų ariami.

KAZIUKAS. Nurimk, motut. Mes dar grįšime į savo tėvų žemę! Teisybė vistiek turės laimėti.

MOTINA (*apsikabinusi abu vaikus*). Vaikeliai mano brangūs, ar aš tam jus auginau, kad pati jūsų vargą ir skurdą matyčiau... (*Ašaroja*).

MOKYTOJAS (*į šalį*). Jie glamonėjasi, bučiuoja vienas kitą. O aš vienas... be motinos, tėvo, žmonos, vaikų... Dėl manęs ir Jonukas kalėjime kenčia... (*Garsiai*). O kaip bus su Jonuku? Ar dar jis nepaleistas?

KAZIUKAS. Jonukas dar kalėjime. Į namus neparėjo. Tėvai verkia, nekantrauja, rankas laužo.

MOTINA. Visur nelaimės, vargai...

MOKYTOJAS (*atsistoja ir nervingai vaikšto po kambarį*). Be motinos, tėvo, žmonos ir vaikų... Dargi ir kitų šeimos laimę sudrumsčiau. (*Pasiryžęs*). Vistiek galas! Eisiu ir pasisakysiu. Tegu Jonukas pas tėvus grįžta. (*Eina į šalį*).

MARYTĖ ir KAZIUKAS (*pribėgę*). Ką jūs darote? (*Sulaiko jį*).

MOTINA. Tegu bus, kaip Dievas nori!

MOKYTOJAS. Ne, aš negaliu čia likti. Nuo anos valandos, kai Jonuką suėmė, man dar neramiau pasidarė. Jis turi būti laisvas!

KAZIUKAS. Mes jūsų neleisime!

MARYTĖ. Jūs turite laisvas likti! (*Į sceną įbėga Laimutė. Pamačiusi mokytoją, stabteli, susvyruoja*).

2 v a i z d a s

LAIMUTĖ. Daugiau nematysime Jonuko!

MOKYTOJAS (*pribėgęs*). Kodėl nematysime? Kas jam pasidarė?

KAZIUKAS. Kur jis?

LAIMUTĖ (*pribėgusi prie motinos*). Mamyte, Jonuką žandarai išvežė! (*Verkia*).

MOTINA. Ką tu sakai, Laimute?

LAIMUTĖ. Tikrai, mamyte, išvežė... Pati savo akimis mačiau.

MOKYTOJAS. O daugiau ką išvežė?

LAIMUTĖ. Išvežė. Pilną sunkvežimį išvežė! Vaikų, moterų ir vyrų. (*Patrankų griausmas vis arčiau girdėti*).

MOKYTOJAS. Dėkoju jums poniai, ir jūsų vaikams, kad mane nelaimėje gelbėjote. Girdite, audra artėja. Eisiu, klajosiu ir toliau, kol sulauksiu ramių dienų, tikros laisvės savo tėvynei.

MOTINA. Tai kur jūs manote keliauti?

MOKYTOJAS. Nė pats nežinau kur. Eisiu, kur akys ves, kur kojos neš. Tačiau kol Lietuvą mindžios bolševikai, čia nebebūsiu.

MARYTĖ. Pone mokytojau, likite su mumis!

KAZIUKAS. Nepalikite mūsų!

MOTINA. Aš nė pati nežinau, ką sakyti. Svarbiausia, nežinau, ką mes patys sugalvosime veikti.

MOKYTOJAS. Ne, daugiau nebenoriu aukų dėl manęs. Jūs nežinote, kaip man skaudu, kad Jonukas, šitas mažas didvyris, tik dėl manęs neteko laisvės, tėvų žemės ir tėvynės. Na, eisiu. Sudiev, poniai, ir jūs, vaikai! (*Jautriai atsisveikina*).

VAIKAI. Pone mokytojau!

MOKYTOJAS. Jei Dievas norės, vėl susitiksime. Jei bus kitokia Jo valia, kągi padarysi.

LAIMUTĒ (*pribēgusi sega gēlēs dziedā prie mokytojo krūtinēs*).
Neužmirškite mūsu, pone mokytojau.

MOKYTOJAS. Niekuomet, niekuomet neužmiršiu, mano vaikai!
(*Išeina. Kaziukas jį palydi*).

3 vaizdas

Motina su vaikais sumišę tyli. Laimutė, prisiglaudusi prie motinos krūtinės skabo gėlės žiedą.

MARYTĒ. Kokia brangi man dabar tėvynė Lietuva! Žieduotos lankos, sodai pilni vaisių, girios, čiurlenančios upės... Koks miegas gimtinis sodžius, gimtieji namai.

MOTINA. Mūsų tėvynė tartum didelis sodas. Jame ir mūsų lizdelis. Deja, nėra jame paukščio, su kuriuo lizdą sukome, nėra jūsų tėvo. Jis į dausas išskrido, kad mums ten naują tėviškę parengtų.

LAIMUTĒ. Juk mes matysime dar tėvelį, mamytę?

MOTINA. Ne tik matysime, mano dukra, bet kartu visą amžinybę gyvensime. Tačiau dar ilgai skrisime, kol į dausas nulėksime...
(*Ibėga uždusęs Kaziukas*).

4 vaizdas

KAZIUKAS. Mama, vokiečiai visus žmones krausto, liepia į Vokietiją važiuoti! Matytum, koks verksmas, riksmas sodžiuje!

MOTINA (*atsistojusi*). Viešpatie, argi tai teisybė? Ar tai širdis tikrai nelaime nujautė?

MARYTĒ. Mama, ką dabar darysime?

LAIMUTĒ (*glausdamasi*). Mama!... (*Už scenos pasigirsta pikti vokiečių balsai*).

VOKIETIS. Sie haben zwanzig Minuten und muessen wegfahren! Aber schnell!

MOTINA (*apsikabinusi vaikus*). Mano paukštyčiai, lizdelį audra plėšo! Kur mes dabar pasidėsime, kur dingsime?

KAZIUKAS. Vis kaip nors pravargsime, mamytę! Einam į gričių. Aš noriu savo knygas susidėti!

MARYTĒ. O aš suknutes, kaspinus, batukus!

LAIMUTĒ. Aš žaisliukus, lėles!

MOTINA. Vaikeliai, mano vaikeliai! (*Išeina visi*).

5 vaizdas

Scenoje tyli. Po valandėlės toli pasigirsta muzikos garsai ir melodeklamacija.

BALSAS (*už scenos*).

Buvo naktys sidabrinės,
buvo šviesūs vakarai,
o neguodžia nieks krūtinės —
sau išeidamas tarei...

O kas guos tave kelionėj, kas tau tėviškę atstos? —
Svetimi laukai ir žmonės svetimų dienų kraštuos.

Eisi kloniais ir kalneliais,
eisi miško takeliu,
o pavargęs ir sušalęs
šauksi: — Dieve, negaliu!...

O kas guos...

O toli ten saulė leisis,
skris paukšteliai į lizdus,
ir kvėpės žiedais baltaisiais
žodžiai vakaro maldos.

O kas guos...

Ten aidės ji kaip romansas,
kaip pavasaris skaidri,
šaukdama tave, vaidensis
juodo miško vidury.

O kas guos...

6 v a i z d a s

Į sceną išeina kelionėn pasirengusi motina su vaikais. Visi nešasi po ryšulį daiktų.

MOTINA (*sustoja kiemo vidury*). Vaikeliai, širdis iš skausmo plyšta, kad reikia palikti šituos namus, kur jus auginau, kur tikėjausi savo amžių užbaigti. Dabar gi viską palikę, kaip elgetos turime keliauti, blaškydamies iš kampo į kampą.

MARYTĖ. Koks baisus tas karas!

LAIMUTĖ. Negeri tie žmonės, kurie karą sugalvojo. Aš jų negalėčiau mylėti.

KAZIUKAS. Man rodos, kad mes neilgai vargsime, ir vėl į savo namus sugrįšime.

MOTINA. Duok, Dieve, Kaziuk! Tačiau aš netikiu. Jei ir grįšime, vistiek tiktai griuvėsius, pelenus rasime!

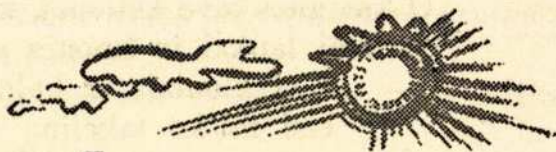
KAZIUKAS. Tai niekis! Jei tik tėvynė Lietuva bus laisva, vėl kils miestai su bažnyčiomis ir kaimai su mokyklomis.

VOKIETIS (*už scenos*). Rauss, rauss Bauer! Russen sind da!

MOTINA (*parklumpa ant kelių ir rankomis glosto žemę*). Lik sveika, gimtoji žeme, prakaitu ir ašaromis aplaistyta! Tu mus maitinai, mus rengei ir nuo vėtrų dengei. Ar sugrįšim dar pas tave? Ar tu priimsi mano kūną amžinam poilsiui? Ar dar kada mano vaikelių kojos mindžios tave?...

U Ž D A N G A

PO TĖVYNĖS *DANGUMI*

PUNTUKAS

A. BENDORIUS

Lietuvoje visi yra girdėję Puntuko vardą. Ir kaipgi jo nežinoti, juk tai yra didžiausias mūsų krašto akmuo!

Savo išvaizda jis primena mūsų dienų šarvuotą tanką, tačiau jis yra toks milžinas, kad ir didžiausias tankas su juo nė iš tolo negalėtų lygintis. Ant Puntuko gali laisvai išsitemti visi vidutinės mokyklos mokiniai. Ir ne tik gali stovėti, bet jiems užtenka vietos ir žaisti. Tai bent akmenėlis! Tai tikra gamtinė Lietuvos įdomybė. Todėl jį lankydavo ekskursijos iš įvairių krašto vietų. Ypač jį mėgo jaunimas. Ir būdavo ko pasižiūrėti!

Na, ir sveria Puntukas gerokai. Tūkstantis stipruolių vyrų jo nepaneštų. Šis milžinas dėl savo didelio svorio ir į žemę gilokai įgrimzdo. Tik vienas trečdalis jo kyšo iš žemės, o du trečdaliai yra įklimę į žemę, nors toje vietoje žemė sausa ir kieta.

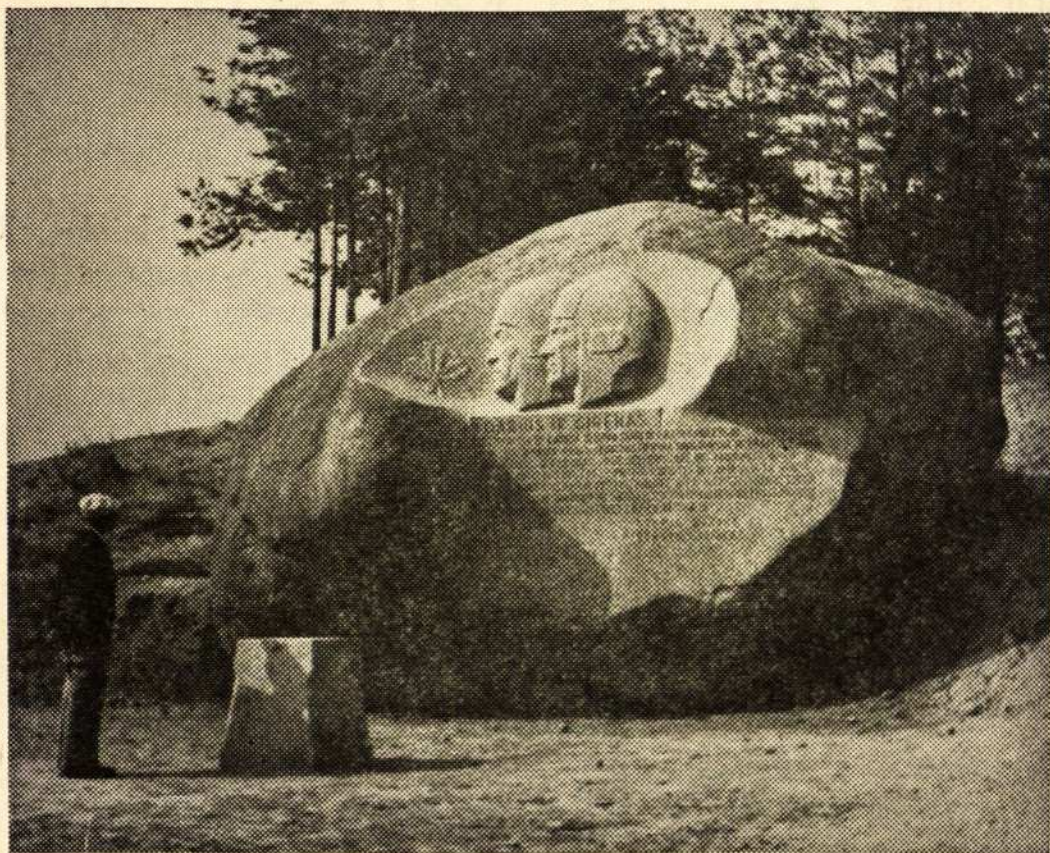
Jeigu atsirastų toks milžinas, kuris pakeltų šį akmenį ir kuris juo smogtų į tvirčiausią karo laivą, tai jokie šarvai neatlaikytų: laivo šoną pramuštų lyg kartono dėžutę.

Jei Lietuvos laukų akmenys būtų gyvi ir jiems prireiktų karaliaus, tai be abejonės juo išsirinktų Puntuką, nes kito tokio nėra Lietuvoje nei didumu, nei garsu.

Kaip Puntukas atsirado? Padavimas sako, kad velnias jį nešęs, norėdamas sudaužyti Anykščių bažnyčią, bet pragydęs gaidys, ir akmenį numetęs prie Šventosios upės, už keletos kilometrų nuo Anykščių. Tačiau iš tikrųjų Puntukas ledynų laikais atkeliavo iš Švedijos kalnų.

Tą kelionę jis atliko labai, labai seniai, prieš daugelį tūkstančių metų. Visa šiaurinė Europa, taigi ir Lietuva, tada buvo apkloti milžiniško ledyno, kuris buvo apie 2000 metrų storumo. Tas ledynas pamažu slinko į pietus. Slinkdamas ir šliauždamas jis visu savo milžinišku svoriu ardė, draskė, zulino ir malė akmeninius kalnus ir jų nuolaužas po savimi ritino į pietus.

Milijonų milijonus akmenų nuritino tas ledynas iš Skandina-

Puntukas

V. Augustino nuotrauka

vijos pusiasalio į pietus. Ir mūsų Puntukas bus viena iš didžiulių nuolaužų, atplėštų iš Skandinavijos kalnų.

Jis daug iškentėjo savo ilgoje ir šaltoje kelionėje. Ledynas jį gerokai apzulino, jo šonus aplygino, bet jis atlaikė visus ledyno smūgius ir spaudimą. Jis nesubyrėjo į mažus akmenėlius, kaip tai yra atsitikę su daugybe jo brolių. Ir Baltijos jūrą jis turėjo perkeliauti. Bet ir joje nenuskendo. Mat, tuomet ir jūroje visas vanduo buvo pavirtęs ledu, taigi Puntukui nebuvo kur nuskęsti.

Daug šimtų metų Puntukas stūkso savo dabartinėje vietoje. Daug jis yra matęs ir daug galėtų papasakoti, jei mokėtų kalbėti.

Prieš Antrąjį pasaulinį karą Puntuko išvaizdą gerokai pakeitė skulptorius, nuskeldamas jo galą ir iškaldamas ant jo mūsų didvyrių, Atlanto nugalėtojų Dariaus ir Girėno, veidus. Tuo būdu Puntukas tapo ne tik gamtos paminklu. Paveikslėlyje matome jau tokį pakeistą Puntuką.

RAINASIS KATINĒLIS

JONAS GAILIUS

Kai Jēzulis buvo mažas, močiutė Elzbieta už paklusnumą motinai Marijai padovanojo jam rainą katinėlį.

Rainiukas niekur nesitraukė nuo savo mažojo šeimininko. Kai Jēzulis rytą prausėsi, — ir Rainiukas savo snukutį mazgojo ir šluostė. Kai Jēzuliui mamytė pasakas sekė, — ir Rainiukas pastatęs ausis klausėsi.

Kai Jēzulis po pietų rengėsi išeiti pas savo draugus, nerimo savo kailyje Rainiukas. Trynėsi apie jo kojas ir tol, pastatęs uodegą, glaustinėjosi, kol šis jį kartu pasiėmė.

— Gerai, katinėli, kartu eisime, — mokė Jēzulis, — tiktai, žiūrėk, paukščiukų negąsdink ir nieko bloga jiems nedaryk.

— Miau - miau! Na, tai tau! Apie tai nė nemaniau! — atsakė džiaugdamasis Rainiukas.

Kai Jēzulis ir vaikai žaidė su paukšteliais ir drugiais, katinėlis kartu su visais lakstė ir šaukė:

Miau - miau!
Kas greičiau?
Kas iššoksime
aukščiau?

Kai Rainiukas papūtė uodegą ir išsižiojęs šoko į viršų, pro pat jo nosį skrido kregždutė. Išdykaudama snapeliu ji patempė Rainiuko ūsą. Katinėlis iš skausmo miauktelėjo ir sukando dantukais. Kregždutė cypatelėjo, vos neišmušė sparniukais katinėliui akių, tačiau Rainiuko dantyse liko jos uodegos plunksnų.

— Na, išdykėli, kodėl manęs nepaklausei ir nuskriaudei kregždutę, — barė Jēzulis katinėlį.

Rainiukas nuleido akis, dešine letenėle šluostėsi ūsus ir teisinosi:

Miau - miau!
Ji pirmiau!
Kad peš ūsą,
nemaniau!

Tuo metu Jēzuliui ant peties nutūpė atsigavęs kregždutė ir čiauškėjo:

— Taip, aš kalta! Aš pirma pradėjau. Tačiau dabar mano uodegaitė dar gražesnė! Norėčiau, kad ji visuomet tokia liktų.

— Gerai! Jeigu taip patinka, tai ir tavo vaikučiai su dvišakomis uodegaitėmis gims, — atsakė Jēzulis.

Vakare Jēzulis su katinėliu grįžo namo. Kai Jēzulis rankas mazgojosi, ir Rainiukas rūpestingai prausėsi. Kai Jēzulis už stalo sėdosi, — ir katinėlis šalia pienelį lakė.

— O dabar eisime poterėlių kalbėti! — kildamas nuo stalo, tarė Jėzulis. — Negražu nepasimeldus miegoti!

Katinėlis susigėdęs susitraukė į kamuoliuką ir atsakė:

Miau - miau!

Aš žinau!

Bet nemokė
nieks pirmiau.

— Tai aš dabar tave, Rainiuk, pamokysiu! — eidamas prie katinėlio kalbėjo Jėzulis. — Na, pakelk akeles į viršų, sudėk letenėles ir padėkok už sveikatėlę! Nepamiršk ir ramios nakties paprašyti.

Katinėlis pakėlė į viršų akis, sudėjo minkštas letenėles ir ėmė melstis.

Nuo to vakaro ligi mūsų laikų geri kačiukai visuomet meldžiasi.

LAUKIU SAULUTĖS

STASYS DŽIUGAS

Vasaros saulute,
Kur prapuolei tu?
Kada grįš varnėnai,
Gandras suks ratu?

Naktimis sapnuoju,
Kad jau tu esi,
Kad žalioj pievelėj
Šokame basi.

Rytą atsibudęs
Klausiu tuoj mamos:
— Ar nėra saulutės
Mano mylimos?

O mama atsako:
— Dar, vaikeli, ne.
Piktas vėjas baras,
Užia kamine.

Ž I E M A

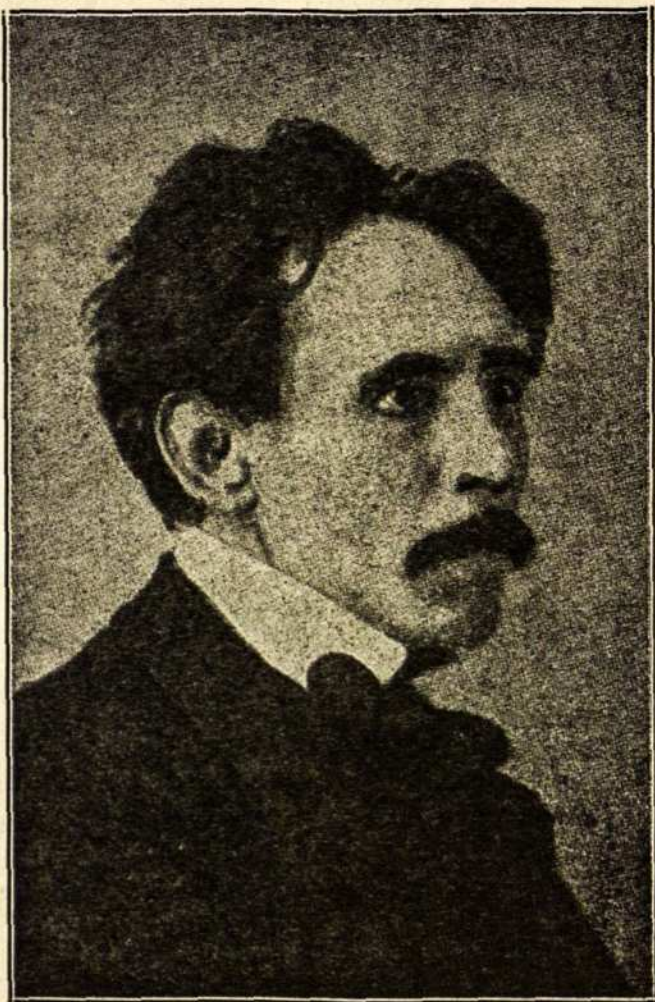
STASYS DŽIUGAS

Verkia giružė,
Sniegulės krinta.
Laukai ir pievos
Baltai nušvinta.

Nebekukuoja
Miške gegutė,
Laukan neleidžia
Sena motutė.

Sako, kad šaltis
Už lango tupi:
Maži vaikučiai
Jam baisiai rūpi.

Kas nepaklauso,
Lauke suklumpa,
O dėdė šaltis
Už nosies čiumpa.

Mikalojus Konstantinas Čiurlionis

Gimė 1875 m. rugsėjo 10 dieną Varėnoje.

Mirė 1911 m. balandžio 10 dieną Varšuvoje. Taigi praėjusių metų rugsėjo mėn. sukako 75 metai nuo jo gimimo, o šių metų balandžio mėn. sueina 40 metų nuo jo mirties.

Jo kūnas palaidotas Vilniaus Rasų kapinėse.

M. K. Čiurlionis jau kūdikystėje pasižymėjo nepaprastais muzikiniais gabumais. Gerų žmonių padedamas, jis išėjo aukštąjį muzikos mokslą. Labai domėjosi lietuviškų dainų melodijomis. Sukūrė nemažą muzikos kūrinių fortepionui ir styginiams instrumentams. Tačiau labiausiai jis išgarsėjo kaip tapytojas. Tai vienas žymiausių mūsų dailininkų, iškilusių ir išgarsėjusių ir už Lietuvos ribų dar tais laikais, kai Lietuva kovojo su rusų priešpaula ir siekė laisvės. Jo paveikslai daugiausia vaizduoja pasakišką pasaulį, bet juose yra gilus turinys, gili mintis ir savaiminga lietuviška forma. Viena M. K. Čiurlionio "pasaka" puošia ir šio "Eglutės" numerio viršelį.

LENKTYNĖS

STASYS DŽIUGAS

Bėk šalin, Rimuti,
Bėk šalin, Kastyti,
Noriu aš pakalnėn
Vėją pasivyti.

Ir nudūmė rogės,
Nušvilpė kiek gali,
O vėjėlis šaukia:
Pasitrauk į šalį!

Tai tau ir lenktynės!
Būčiau jas laimėjęs,
Jei į gilią pusnį
Būč nenugarmėjęs.

ŽIEMA LIETUVOJE

V. JONIKAS

Pastrykt, padrykt kiškelis,
Pacapt, pakapt vagilis.

Žili ūseliai kelias
Prie obelies šakelės.

Ir vėl padulka kelias —
Žiemužės pusnys gilios.

Pastrykt, padrykt kiškelis,
Pačiupt, pagaut vagilį!

MOKYKLOS IR Mes

Toronto, Kanada

Šeštadienio lietuvių mokyklą Toronte lanko per 100 lietuvių vaikų. Iš viso Toronte priskaitoma apie 200 lietuvių vaikų, kurie galėtų lankyti mokyklą ir būti "Eglutės" skaitytojais. Praėjusiais metais Torontas teturėjo tik apie 40 "Eglutės" prenumeratorių. Šiais metais varomas šio laikraščio platinimo vėjus ir tikimasi prenumeratorių skaičių žymiai pakelti. Surinkta ir aukų "Eglutei" paremti.

Kalėdinėje vaikų eglutėje, kurią surengė šeštadieninė mokykla,

dalyvavo per 170 vaikų. Tiek išdalinta ir dovanėlių. Mokykloje dirba 4 mokytojai ir kapelionas.

Montreal, Kanada.

Kanados Lietuvių Sąjungos vietinis skyrius per Tris Karalius suruošė šios kolonijos vaikams šventę — Kalėdų eglutę. Joje dalyvavo apie 200 vaikų su savo tėveliais. Programoje buvo deklamacijos, tautiniai šokiai, liaudies dainelių inscenizavimai, Kalėdų Senelio juokai ir pamokymai. Labai gražu, kad Kalėdų Senelis vaikučius apdovanojo lietuviškomis knygelėmis.

Vienintelės lietuvių gimnazijos Vokietijoje, Diepholze, mokiniai ir mokytojai

Diepholzo lietuvių gimnazijos pirmoji klasė

Detroit, JAV.

Sausio 15 d. Detroito lietuvių šeštadieninė mokykla turėjo gražų parengimą, kurio programą atliko mokytojų vadovaujami mokiniai, o salė buvo pilna žmonių. Padėklamuota, vaidinta mok. Jurgučio parašytas ir režisuotas vaizdelis, padainavo mokyklos choras. Gražų sveikinimo žodį tarė lietuvių parapijos klebonas ir tos mokyklos globėjas kun. I. F. Boreišis.

Mokykloje veikia 4 klasės. Dėstoma: lietuvių kalba ir literatūra, Lietuvos istorija, Lietuvos geografija ir tikyba. Vedėjas yra mok. K. Jurgutis. Kiti mokytojai: Mikulionienė, K. Gogelis, S. Sližys, A. Misiūnas, kun. J. Kluonius. Pažymėtina, kad šioje mokykloje atskirą klasę sudaro Amerikoje gimę lietuviukai. Jų čia moko si 14.

Maspeth, L. I., JAV.

Šiame New Yorko priemiestyje jau antri metai veikia šeštadieninė lietuvių mokykla, kurioje mokosi apie 30 vaikų. Moko trys mokytojai. Be lituanistikos

dalykų čia mokoma lietuviškai ir katekizmo.

Brooklyn, N. Y., JAV.

Šeštadieninės lietuvių mokyklos mokytojas Br. Kulys energingai platina "Eglutę". Per sausio mėnesį per jį užsisakė šį laikraštėlį 39 skaitytojai. Vajus vykdomas toliau. Tikimasi visus šios mokyklos mokinius padaryti skaitytojais.

Čikaga, JAV.

Čikagoje yra didžiausia lietuvių kolonija Amerikoje. Dėl to čia buriasi pačios stipriausios lietuviškos jėgos. Vienu svarbiausiu Čikagos lietuvių vaikų gyvenime įvykiu reikia laikyti Vaikų Teatro įsteigimą. Iškilmingas jo atidarymas įvyko praėjusių metų gruodžio pradžioje. Pirmas veikalas, kurį pastatė šis teatras, yra V. Šimaičio inscenizuota pasaka "Devyni broliai ir sesuo Elenytė". Režisavo art. St. Pilka, baletą parengė I. Eidrigėvičiūtė, muziką — S. Kalvaitis ir K. Šimkus, dekoracijas — dail. V. Vijeikis. Vaidino apie 60 mokyklinio amžiaus vaikų —

Elizabetho lietuvių šeštadieninės mokyklos mokinės šoka "Rugelius".

naujai atvykusių ir čia gimusių. Toks teatras tai tikrai puiki priemonė gaivinti lietuviškai dvasiai.

Elizabeth, N. J.

Per Tris Karalius Elizabetho lietuviukai turėjo labai gražią šventę. Tai buvo šeštadieninės mokyklos paruošta eglutė. Jos programoje gražiai pasirodė šeštadieninės mokyklos mokiniai.

Vaizdelyje "Mes visiems" buvo pašokta tautinių šokių, padainuota, padeklamuota, paskambinta pianinu. Lietuviškas Kalėdų Senelis vaikučius apdovanojo gražiomis dovanėlėmis.

Paskui dar ilgai žaidėme, šokome, dainavome. Dėkingi esame mokytojams, kurie mus taip gražiai paruošė.

Milda Ankudavičiūtė

LAISKAI Skaitytojams

Atnaujinkime prenumeratą

Dar yra nemaža skaitytojų, kurie yra užsimokėję tik už 1950 metus. Pirmuosius numerius pasiuntėme visiems praėjusių metų skaitytojams, bet toliau laikraštėlis bus siuntinėjamas tik tiems, kurie prenumeratą atnaujins.

Gerbiamieji platintojai taip pat maloniai prašomi surinkti prenumeratą nedelsian atsiųsti administracijai.

Adresų keitimas

Kai tik pasikeičia kurio nors skaitytojo adresas, prašoma kuo skubiausiai apie tai pranešti administracijai. *Pranešant naują adresą, būtinais reikia pažymėti ir senąjį adresą.* Jei pasitaikytų kurio nors "Eglutės" numerio negauti, taip pat rašykite administracijai. Visada aiškiai rašyti savo adresą. Labai dažnai administracija visai be reikalo barama, kai dėl kurių nors priežasčių skaitytojas negauna laikraštėlio. Administracija visada mielai sutvarkys, jei tik jai laiku bus parašyta.

Skaitytojams

Skaitytojams

"Eglutės" skaitytojai savo amžiumi labai įvairūs. Dėl to redaktoriui sunku prie visų prisitaikinti. Pirmoje eilėje "Eglutė" taikoma tiems, kurie jau patys sugeba savarankiškai paskaityti, bet dar nejaukia suaugusiems skirtų laikraščių. Jiems duodama ne tik paprastų auklėjamųjų pasakų, bet taip pat žinių iš Lietuvos istorijos, geogra-

fijos, lietuvių literatūros. Vienas kitas dalykėlis gali pasitaikinti ir sunkesnis. Tada nesuprantamus žodžius ar dalykus galėtų jauniems skaitytojams paaiškinti vyresnieji. O patiems mažiesiems skaitytojams būtinai reikalinga vyresniųjų pagalba. Vienas kitas eilėraštas, viena kita lengvesnė pasakėlė kiekviename numeryje yra taikoma tik jiems. Bet ir tuos lengvuosius dalykėlius dažnai dar teks pamokyti mamytei ar tėveliui, o visą sunkesnę medžiagą patys mažieji įveiks tik su didesniųjų pagalba ir paaiškinimais.

Bendradarbiams

Redaktorius yra tikrai dėkingas visiems tiems mieliems bendradarbiams, kurie labai greitai ir jautriai atsiliėpė į kvietimą bendradarbiauti. Tas rašytojų jautrumas duoda vilties, kad "Eglutė" galės kiekvieną kartą rodytis vis įdomesnė ir įvairesnė. Tačiau redaktorius dar ne visų plunksną valdančiųjų adresus žino ir ne į visus galėjo kreiptis. Tikrai būtų malonu, kad ir tie rašytojai, kurių redaktoriaus laiškas nepasiekė, taip pat jautriai atsiliėptų ir savo raštais "Eglutę" paremtų.

LAISVAI Redaktorius

Kalėdų dovana — "Eglutė".

Aš jau seniai iš draugės parsinešdavau pasiskaityti "Eglutę". Man ji labai patiko, ir aš prašiau tėvelius, kad man ją užsakytų. Šių Kalėdų dovana man užsakė "Eglutę". Aš esu labai patenkinta. Gavau jau vieną jos numerį — 1950 m. lapkričio ir gruodžio mėn.

Iš visų, kiek aš skaičiau "Eglučių", labiausiai man patiko "Svirplio muzikanto kelionės", o iš šio numerio — eilėraštis "Kur mūsų nameliai?". Labai laikiu "Eglutės".

Brooklyn.

Jūra Švelnytė

Tie, kurie "Eglutės" neskaito...

Mano duktė Jūratė "Eglutę" vadina "mano laikraščiu". Mes išmokstame eilėraščių. Paskutinis numeris, mano manymu, vykęs (čia kalbama apie 1950 m. nr. 10). Tos kun. Ylos maldos, tas Gr. Tulauskaitės "Tipu tapu..." tiesiog limpa prie vaikų. Tie, kurie turi vaikų ir neskaito, yra tikri pelų maišai.

Kearny

K. B.

TRUPUTĮ PAGALVOK!

Čia duodame eilę klausimų, daugiau ar mažiau surištų su Lietuvos geografija. Praėjusiam "Eglutės" numeryje jūs skaitėte apie vieną didžiausių Lietuvos ežerų, o šiame numeryje skaitote apie didžiausią Lietuvos akmenį. Čia duodami klausimai ir rišasi su tais dviem straipsneliais. Atsakykite į juos laiškelio, kurį pasiųskite redaktoriui. Galima atsakyti trumpai, galima ir kiek paaiškinti. Už kiekvieno klausimo gerą atsakymą skiriama po **vieną tašką**. Jei kurio klausimo neįstengtumėte atsakyti, praleiskite jį, o atsakykite tik tuos, kuriuos sugebate. Kitame numeryje bus paskelbti atsakymai. Matysite, ar gerai atsakėte. Taškų Dėdė taškų laimėtojus atsižymės. Kas per eilę numerių gerai atsakinės ir surinks daugiausia taškų, gaus dovanėlių knygomis.

Štai tie klausimai:

1. Kuo skiriasi ežeras nuo upės?
2. Kuo skiriasi ežeras nuo jūros?
3. Kuriose Lietuvos vietose yra daugiausia ežerų?
4. Ar ežerai amžini? Jei neamžini, tai kuo jie pavirsta?
5. Ar Lietuvos ežerai žiemą užšąla? Jei užšąla, tai ar ledas atlaikytų sunkvežimį, prikrautą prekių?
6. Kokių spalvų Lietuvos laukų akmenys?
7. Kokios naudos iš akmenų turi ūkininkai?
8. Ar yra Lietuvoje akmeninių bažnyčių? Išvardinkite jas.
9. Kokie kiečiausi ir kokie minkščiausi Lietuvos laukų akmenys?
10. Kokių nelaimių pasitaikydavo skaldant akmenis?
11. Ar akmenys auga?
12. Kuo akmenys ilgainiui pavirsta?

Šiam numeriui klišės paskolintos iš "Amerikos" ir "Darbininko".

Kitas "Eglutės" numeris dar prieš Velykų šventės pasieks savo skaitytojus.

N. P. Seserų Spaustuvė, Putnam, Conn.

